

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Lausuntopyyntöne 3.3.2017

Viite: K 18/2016 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan vaalikauden 2015–2018

K 18/2016 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan vaalikauden 2015–2018 puoliväliraportti

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta on pyytänyt Talouspolitiikan arviointineuvostolta lausuntoa koskien Valtiontalouden tarkastusviraston 29.11.2016 Eduskunnalle antamaa erilliskertomusta: Finanssipolitiikan valvonnan vaalikauden 2015–2018 puoliväliraportti.

Finanssipolitiikan valvonnan vaalikauden 2015–2018 puoliväliraportti

Tarkastusviraston antama puoliväliraportti on huolellinen kuvaus hallituksen asettamien finanssipolitiikkaa ohjaavien sääntöjen asettamisesta ja niiden noudattamisesta vaalikauden alkupuoliskolla. Lisäksi puoliväliraportti käy läpi hallitusohjelmassa asetettuja talouspoliittisia tavoitteita ja niiden merkitystä finanssipolitiikan tavoitteiden saavuttamisessa. Raporttiin sisältyvät EU-sääntökehikkoon liittyvät laskelmat ja niiden selkeä kuvaus ovat hyödyttäneet myös arviointineuvoston työtä.

Hallitus pyrkii talous- ja finanssipolitiikallaan pienentämään julkisen talouden pitkänaikavälin kestävyysvajetta kohentamalla julkisyhteisöjen rahoitusasemaa ja toteuttamalla rakenteellisia uudistuksia. Lisäksi hallitus on asettanut tavoitteekseen julkisen talouden tasapainottamisen ja velkaantumisen taittamisen. Puoliväliraportissa todetaan, että hallituksen on jatkettava julkisen talouden vahvistamista, mikäli se pitää kiinni asettamistaan tavoitteista. Talouspolitiikan arviointineuvoston näkemyksen mukaan em. tavoitteita ei saavuteta ilman merkittävää kulujen leikkausta tai verojen nostoa. Vaalikauden loppupuolella tehtävät uudet talouskasvua ja tuloverokannan kasvua tukevat toimet eivät ehdi vahvistaa taloutta riittävässä määrin tulevien kahden vuoden aikana.

Tarkastusviraston puoliväliraportissa esitetty arvio julkisentalouden kehityksestä perustuu vuoden 2016 syys–lokakuussa vallinneeseen ennustekuvaan. Tämän jälkeen kuva talouskehityksestä on muuttunut hiukan valoisammaksi. Kuva julkisen talouden kehityksestä ei ole kuitenkaan merkittävästi kohentunut. Esimerkiksi Euroopan komission helmikuussa julkistama, edellistä ennustetta selvästi positiivisempi, talousennuste, ennakoi Suomen julkisen sektorin rakenteellisen ja nimellisen jäämien heikkenevän vuonna 2017 ja jäävän kauaksi tavoitteistaan.

Arviointineuvoston näkemys hallituksen finanssi- ja talouspolitiikasta kuluvalle vaalikaudella

Talouspolitiikan arviointineuvosto julkaisi vuoden 2016 raportin tammikuun 24. päivä. Julkisen talouden tulopohjan supistuttua, erityisesti valtion talous tarvitsee tasapainotusta. Kuluvalle vaalikaudelle arviointineuvosto on suositellut asteittain kiristävää finanssipolitiikkaa. Julkisen talouden voimakkaalla sopeuttamisella olisi ollut haitallisia kasvuvaikutuksia hallituskauden alussa, jolloin talouskasvu oli varsin vaimeaa. Talouskasvun voimistuttua sopeutustoimia ei tulisi lykätä tulevaisuuteen, sillä lykkäämisestä saatava hyöty olisi varsin pieni ja rajoittaisi julkisen talouden kykyä vastata tuleviin suhdannekäänteisiin.

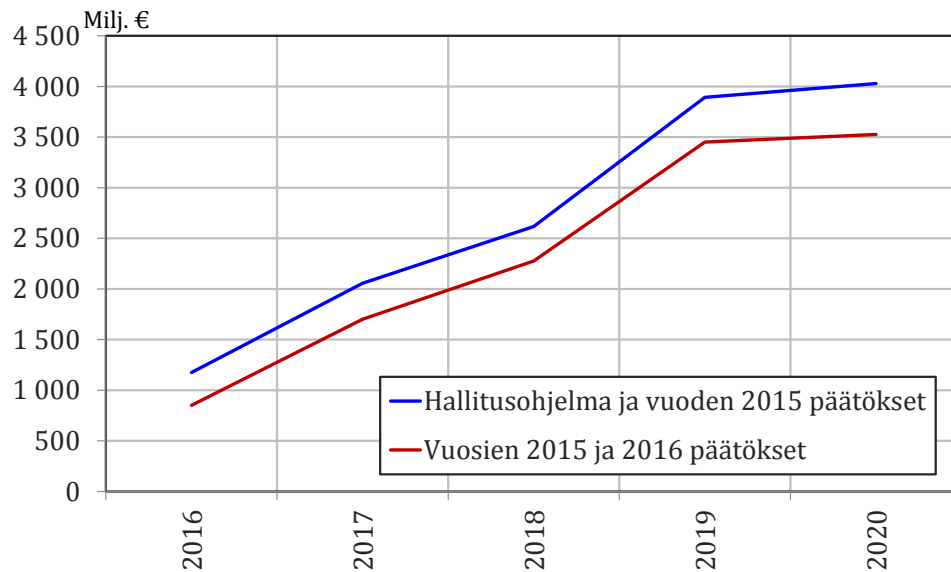
Hallituskauden loppupuolella talouspolitiikka on suurien haasteiden edessä. Hallituksen asettama 72 prosentin työllisyystavoite jää saavuttamatta ja työllisyystavoitteen karkaaminen vaikeuttaa edelleen julkisen sektorin alijäämää ja velkaa koskevien tavoitteiden saavuttamista.

Rakenteellinen suhdannekorjattu alijäämä tulee ennusteiden mukaan olemaan yli prosentti bruttokansantuotteesta vielä vuonna 2019. Sitä koskevan tavoitteen, 0,5 % suhteessa BKT:seen, saavuttaminen vaatisi julkisyhteisöjen rahoitusaseman kohentamista noin 1,3 miljardilla eurolla. Jotta julkinen talous saavuttaisi hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetetun rakenteellisen tasapainon, tulisi julkisen sektorin menoja pienentää tai tuloja kasvattaa tämän lisäksi vielä 1,1 miljardilla eurolla.

Hallitusohjelman mukaan julkista taloutta tasapainotetaan asteittain hallituskauden aikana, mikä on sopusoinnussa arviointineuvoston suositusten kanssa. Vuonna 2017 julkisen sektorin alijäämä kuitenkin kasvaa kilpailukykysovimukseen liittyvistä veronalennuksista johtuen, vaikka suhdannetilanne paranee. Finanssipolitiikan keventäminen sopii huonosti yhteen julkisen talouden tasapainottamistavoitteen kanssa. Arviointineuvosto muistuttaa myös, että hallitus ei ole vielä esittänyt yksityiskohtaista suunnitelmaa sopeuttamisurasta, jolla sen finanssipoliittiset tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

Hallitusohjelmassaan hallitus esitteli toimet, joilla julkista taloutta vahvistetaan nettomääräisesti 4 miljardilla eurolla vuoden 2019 tasolla (kuvio 1. sininen viiva). Tämän jälkeen hallituksen tekemät päätökset ovat vähentäneet vahvistavaa vaikutusta noin ½ miljardilla eurolla.

Kuvio 1. Hallituksen tekemien, valtion hallinnon ja paikallishallinnon meno- ja tuloja koskevien, päätösten vaikutus julkisyhteisöjen rahoitusasemaan.

Lähteet: Valtiovarainministeriö ja TPAN laskelmat.

Hallituksen asettamat rahoitusasematavoitteet sitovat vaalikauden jälkimmäisellä puoliskolla harjoitettavaa finanssipolitiikkaa. Vallitsevan arvion mukaan Suomen kasvava kokonaistuotanto on potentiaalisen tasonsa alapuolella vuoteen 2019 saakka. Asetetut tavoitteet ja velka-asteen kynnysarvon ylittyminen rajoittavat mahdollisuutta elvyttävälle finanssipolitiikalle vuosina 2018 ja 2019. Rahoitusasematavoitteiden saavuttamiseksi tehtävien, työllisyyttä ja talouskasvua tukevien, uudistusten vaikutukset eivät ehdi vaikuttaa täydessä mitassaan kuluvalle vaalikaudella.

Kilpailukykysojimuksen yhteydessä päätetyt tuloverojen leikkaukset laskevat veroastetta (verokertymä suhteessa bruttokansantuotteeseen) yli prosenttiyksiköllä. Hallitusohjelmassa hallitus ilmoitti pitäytyvänsä veroasteen nostosta hallituskaudella.

Julkisen talouden tasapaino on tarkoitus saavuttaa menoleikkausten lisäksi työllisyyttä ja talouskasvua tukevan politiikan avulla. Hallituksen tärkeimpiä toimenpiteitä työllisyystavoitteen saavuttamiseksi ovat kustannuskilpailukykyyn parantaminen ja työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen.

Jos kilpailukykysojimuksen työllisyysvaikutukset jäävät arvioitua pienemmiksi, kilpailukykysojimus ja siihen liittyvien veroratkaisujen nettovaikutus heikentävät julkista taloutta. Tutkimustietoon perustuen, arviointineuvosto pitää hallituksen arvioita kilpailukykysojimuksen työllisyysvaikutuksista epärealistisen suurina.

Työttömyysturvan peruspäivärahan kesto lyheni vuoden 2017 alussa, mikä oli merkittävin työttömyysturvan leikkaus 2000-luvulla. Peruspäivärahan keston lyhentäminen tulee arviointineuvoston teettämän selvityksen mukaan vähentämään työttömyyttä suurin piirtein hallituksen arvion mukaisesti. Samalla pitkäaikaistyöttömien asema heikkenee. Taloustieteellisen tutkimuksen mukaan peruspäivärahan kesto kannattaisi sitoa

työttömyysasteeseen siten, että työttömyysturvan kesto olisi pidempi korkean työttömyyden vallitessa. Ansiosidonnainen työttömyysturva voitaisiin myös muuttaa pakolliseksi sosiaalivakuutukseksi sairausvakuutuksen tapaan.

Sen sijaan työttömyysturvan uudistamista perustulon kaltaiseksi vastikkeettomaksi etuudeksi tutkimus ei tue. Kun työttömien työllistymistä kannustetaan neuvonnalla, velvoitteilla ja valvonnalla, puhtaasti taloudellisten kannustimien merkitys vähenee. Tällöin työttömille voidaan maksaa parempaa työttömyysturvaa kuin puhtaasti taloudellisiin kannustimiin perustuvassa perustulomallissa.

Hallitus on yrittänyt toimillaan muuttaa suomalaista palkkaneuvottelujärjestelmää. Arviointineuvosto muistuttaa, että keskitetyistä ratkaisuista luopuminen vaatii sitoutumista uudenlaiseen palkkakoordinaatiomekanismiin. Raportin laskelmien mukaan nykyjärjestelmässä palkankorotusten taso ei ole reagoinut riittävästi kilpailukyvyn heikkenemiseen ja työttömyyden kasvuun.

Arviointineuvosto muistuttaa, että palkkaneuvottelujärjestelmän tulisi myös estää se, että kansainvälisesti korkeat vähimmäispalkat eivät syrjäyttäisi työmarkkinoilta ryhmiä, joiden työllisyystilanne on jo nyt vaikea. Paikallisen sopimisen edistäminen näyttää kuitenkin toistaiseksi rajoittuneen työehtojen väliaikaisen heikentämisen mahdollistavien ns. kriisilausekkeiden lisäämiseen työehtosopimuksiin.

Lisätietoja:

Arviointineuvoston puheenjohtaja, professori Roope Uusitalo, roope.h.uusitalo@jyu.fi, 0408054863

Arviointineuvoston pääsihteeri, Seppo Orjasniemi, seppo.orjasniemi@vatt.fi, 0295 519 412